GÖNÜLLÜLERİN TANIKLIĞINDA
ASRIN FELAKETİ

Afet Yönetimi ve Müdahale Süreçleri - Analiz ve Değerlendirme

Mehmet BULDAN
Rıdvan BİLGİN

İLK Kitap

tilki
kitap
yayınevi

Gönüllülerin Tanıklığında Asrın Felaketi

Tilki Kitap©
www.tilkikitap.com
tilki@matbumedya.com
0850 304 22 03
Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik
Editör: Volkan Öten
Sayfa Tasarım: Baran Ekber
Kapak Tasarım: Nuri Çam

1.Basım, İstanbul, Nisan 2026
ISBN: 978-625-8579-62-8
Tilki Kitap Matbaa / İstanbul
Matbaa Sertifika No: 48138

Eserin tüm telif hakları yazara aittir. Yazar, bu baskı için basım-satış-dağıtım-tanıtım haklarını Tilki Kitap'a devretmiştir. Yazar, eserin kapak dahil içeriğindeki tüm materyallerin (metin, görsel öge, tablo…) yasal ve fikri sorumluluğunu kabul etmiştir. Tilki Kitap'ın kurumsal görüşü olmayabilir.

GÖNÜLLÜLERİN TANIKLIĞINDA ASRIN FELAKETİ

Afet Yönetimi ve Müdahale Süreçleri
Analiz ve Değerlendirme

Mehmet BULDAN
Rıdvan BİLGİN

İÇİNDEKİLER

YAZARLAR HAKKINDA 21
ÖN SÖZ 25
KATKI SUNANLAR 28
KISALTMALAR 29
GİRİŞ 31

BÖLÜM 1 - AFETLERİN TANIMI, TÜRLERİ VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

1.1 Afetlerin Tanımı ve Türleri 35
1.2 Afetlerin Sosyal Etkileri 36
1.2.1 Demografik Değişimler 36
1.2.2 Sosyal Parçalanma ve Dayanışma 37
1.3 Psikolojik Etkiler 38
1.4 Göç ve Yerinden Olma 40
1.5 Eğitim ve Sağlık Hizmetlerine Erişim 42

BÖLÜM 2 - ULUSLARARASI AFET YÖNETİMİ SİSTEMLERİ

2.1 Uluslararası Afet Yönetimine Genel Bakış 44
2.2 Japonya Afet Yönetim Sistemi 45

2.3 Almanya Afet Yönetimi Sistemi 50
2.4 ABD Afet Yönetimi Sistemi 54
2.5 İngiltere Afet Yönetim Sistemi 58
2.6 İtalya Afet Yönetimi Sistemi 60
2.7 Endonezya Afet Yönetim Sistemi 62
2.8 Mısır Afet Yönetim Sistemi 64
2.9 Rusya Afet Yönetim Sistemi 66
2.10 Kanada Afet Yönetim Sistemi 69
2.11 Avustralya Afet Yönetim Sistemi 70
2.12 Çin Afet Yönetim Sistemi 72
2.13 Afet Yönetimine İlişkin Karşılaştırmalı Analiz 74

BÖLÜM 3 - TÜRKİYE'DE AFET YÖNETİMİ STRATEJİLERİ VE UYGULAMALARI

3.1 Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Afet Yönetimine Etkisi 76
3.2 Tarihsel Arka Plan ve Kurumsal Dönüşüm 76
3.3 1999 Depremi ve Zihniyet Değişimi 78
3.4 AFAD'ın Kuruluşu ve Bütünleşik Afet Yönetim Modeli 79
3.5 Türkiye Afet Yönetimi Planlama Yapısı 81
3.5.1 Afet Yönetiminde Stratejik, Taktik, Operasyonel Süreçler 82
3.5.2 Afet Risk Azaltma Stratejileri 83
3.5.3 Afet Öncesi Hazırlık Aşamaları 89
3.5.4 Afet Sırası Müdahale Aşaması 91
3.5.3.1 TAMP'ın İşleyişi ve Müdahale Seviyeleri 92
3.5.3.2 Ulusal Düzeyde Koordinasyon Birimleri 94
3.5.4.3 TAMP'ın Kurumsal Yapısı ve Dört Servis Ekseni 95
3.5.4.4 Ulusal Afet Müdahale Organizasyonu 96
3.5.4.5 Yerel Düzey Afet Müdahale Organizasyonu 96

3.5.4.6 TAMP'ın Dinamik Yapısı ve Sürekli Gelişim Mekanizması 97
3.5.4.7 TAMP Kapsamında Gönüllülerin Konumu ve Rolü 98
3.5.4.8 Asrın Felaketinde TAMP'ın Rolü 98
3.5.5 Afet Sonrası İyileştirme Aşamaları 101
3.6. Türkiye'de Afet Yönetiminin Geleceği 105

BÖLÜM 4 - GÖNÜLLÜLÜK VE ULUSLARARASI UYGULAMALAR

4.1 Gönüllü Nedir, Kimdir ve Kime Denir? 109
4.2 Gönüllülüğün Temel Bileşenleri ve Tanım Düzeyleri 110
4.3 Tarihsel, Kültürel ve İnançsal Kökenler 111
4.4 Modern Bağlam ve Afet Yönetiminde Gönüllü 113
4.5 Gönüllü Türleri 114
4.6 Dünyada Gönüllülük Yapıları 117
4.7 Gönüllülüğün Tarihsel Gelişimi 119
4.8 Gönüllülüğün Sosyal, Psikolojik ve Kültürel Boyutu 122
4.9 Modern Dünyada Gönüllülüğün Yeni Biçimleri 125
4.10 Modern Gönüllülüğün Değişen Rolü ve Stratejik Konumu 127
4.11 Afet Yönetimi ile Gönüllülük Arasındaki Stratejik Bağ 128
4.12 Uluslararası Afet Yönetimi Sistemlerinde Gönüllülük 130
4.12.1 Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi 130
4.12.2 OCHA ve İnsani Yardım Koordinasyon Mekanizmaları 130
4.12.3 INSARAG Uluslararası Arama-Kurtarma Sistemi 131
4.12.4 IFRC ve Toplum Temelli Afet Yönetimi Yaklaşımları 132
4.13 Ülke Bazlı Gönüllülük Modelleri 132
4.13.1 ABD: STK Odaklı ve Çok Aktörlü Model 132
4.13.2 Japonya: Topluluk Odaklı ve Kurumsallaşmış Model 133
4.13.3 Almanya: Devlet Entegrasyonlu ve Yarı-Profesyonel Model 134

4.13.4 Kanada: Topluluk Dayanışması Odaklı Model.....134
4.13.5 İngiltere: Çok Paydaşlı Koordinasyon Modeli.....135
4.13.6 Avustralya: Yangın Yönetimi Odaklı Örnek Model.....135
4.13.7 Çin: Merkezî Komuta ve Toplu Mobilizasyon Gücü.....135
4.13.8 İtalya: Devlet Yapısına Entegre Gönüllülük Modeli.....136
4.13.9 Türkiye'de Afet Gönüllülüğü.....136
4.14 Uluslararası Vaka Analizleri.....139
4.14.1 Japonya – 2011 Tōhoku Depremi ve Tsunamisi.....139
4.14.2 ABD – 2005 Katrina Kasırgası.....143
4.14.3 Avrupa – Sel Felaketleri (2021 Batı Avrupa Sel Afeti).....146
4.14.4 Türkiye – 2023 Kahramanmaraş Depremleri.....149
4.15 Eğitim ve Akreditasyon.....151
4.16 Teknoloji ve Dijital Entegrasyon.....154
4.17 Koordinasyon Mekanizmaları ve Entegrasyon Modelleri.....156
4.17.1 INSARAG (BM Arama-Kurtarma Sistemi).....157
4.17.2 ABD – NIMS / ICS Modeli.....157
4.17.3 Almanya – THW ve Federal Yapı.....157
4.17.4 Japonya – Yerel Yönetim Temelli Model.....158
4.18 Değerlendirme ve Sonuç.....158

BÖLÜM 5 - AFAD GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİ VE ENTEGRASYONU

5.1 AFAD Gönüllülük Sistemi.....161
5.2 AFAD Akreditasyon Sistemi.....163
5.2.1 Akredite Olabilecek Kurum ve Gönüllüler.....164
5.2.2 Akreditasyon Alanları Nelerdir?.....165
5.2.3 Akreditasyon Süreci Nasıl İşler?.....167
5.2.4 Akreditasyon Seviyeleri: Hafif – Orta – Ağır.....167
5.2.5 Akreditasyonun Önemi ve Sahadaki Etkisi.....169

BÖLÜM 6 - KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ DEPREMLER

6.1 Asrın Felaketinin Etki Alanı.....171
6.1.1 Depremin Meydana Gelişi ve İlk Etkiler.....171
6.1.2 Fiziksel Yıkım ve Hasar Tespit Bulguları.....172
6.1.3 Ekonomik Etkiler ve Makroekonomik Yansımalar.....173
6.1.4 Uydu Görüntüleri ile Tahribatın Görsel Analizi 174
6.2 Acil Müdahale ve Erken İyileştirme Süreci.....175
6.2.1 Müdahale Mekanizmasının Devreye Alınması 175
6.2.2 İlk Müdahale ve Gelişmeler Zaman Çizelgesi.....176
6.2.3 İdari Sevk ve Komuta Yapısı ile Görevli Personel.....178
6.2.4 Arama ve Kurtarma Operasyonları 179
6.2.5 Tahliye, Barınma ve Beslenme 180
6.2.6 Konteyner Kentleşme Verileri (4 Mart 2024).....181
6.2.7 Sosyal Destek Mekanizmaları ve Finansal Kaynaklar.....182
6.2.8 Hasar Tespit ve Enkaz Kaldırma Çalışmaları.....183
6.2.9 Bölüm Değerlendirmesi ve Genel Çıkarımlar 183
6.3 Demografik ve Sosyal Yapı.....184
6.3.1 Bölge Nüfusu, Göç ve Geçici Koruma Nüfusu 184
6.3.2 Eğitim ve Sağlık Tesislerinin Durumu ve Yeniden İnşası.....185
6.4 Ekonomik Yapı 187
6.4.1 Bölgesel Ekonomik Etkiler ve Sektörel Kayıplar.....188
6.5 Hak Sahipliği Süreci, Konut ve Yeniden İmar Çalışmaları.....189
6.5.1 Hak Sahipliği Süreci 189
6.5.2 Kalıcı Konutların İnşası ve Teslim Süreci.....190
6.6 Gönüllülerin Afet Sonrası Süreçteki Rolü 192

BÖLÜM 7 - ASRIN FELAKETİNDE AFET GÖNÜLLÜLERİNİN TANIKLIĞI, DENEYİMLERİ, BULGULAR, ANALİZ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

7.1 Gönüllü Tanıklar, Anket Çerçevesi ve Çalışmanın Amacı.....193
7.2 Veri Toplama Süreci ve Analiz Yöntemi 196
7.2.1 Veri Seti Kaynağı.....196
7.2.2 Pilot Uygulama Süreci.....197
7.2.3 Ulusal Uygulama ve Katılım Kriterleri.....197
7.2.4 Formun Amacı ve Kapsamı 198
7.2.5 Formun İçeriği ve Veri Kategorileri.....198
7.2.6 Katılımcı Profili ve Verinin Temsiliyet Gücü 200
7.3 Ölçüm Yöntemleri ve İstatistiksel Analiz Teknikleri.....201
7.3.1 Nicel Veriler (Kantitatif Analiz Yöntemleri).....201
7.3.2 Nitel Veriler (Niteliksel İçerik Analizi).....201
7.3.3 Veri İşleme ve Analiz Süreci.....202
7.3.3.1 İstatistiksel Analiz Yöntemleri:.....202
7.3.3.2 Çapraz Karşılaştırmalar:.....202
7.3.3.3 Tematik İçerik Analizi:.....202
7.3.4 Kitaptaki Tespitlerin Veri Tabanlı Olması 203
7.3.5 Bilimsel Literatür ile Karşılaştırmalar.....203
7.4 Bulgular 204
7.4.1 Demografik Bilgiler.....204
7.4.2 Demografik Profil Karşılaştırmaları.....206
7.4.3 Görev Süresi ve Lokasyonu 209
7.4.4 İstatistiksel Karşılaştırmalar.....217
7.4.4.1 Görev Süresi ve Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkiler 217
7.4.4.2 Kısa ve Uzun Süreli Gönüllülerin Karşılaştırılması 218
7.4.4.3 Yaşa Göre Fiziksel Yorgunluk Seviyesinin Dağılımı 220
7.4.4.4 Görev Zaman Dilimleri (Gündüz vs. Gece Çalışması) 222
7.4.4.5 Görev Türlerine Göre Zaman Dilimleri.....223

7.4.5 Gönüllü Faaliyetlerinin Alan Bazlı Özet Değerlendirmesi....223
7.4.5.1 Gece Görevlerinin Yoğun Olduğu Alanlar....226
7.4.5.2 Gündüz Görevlerinin Yoğun Olduğu Alanlar....227
7.4.6 Gece Çalışmanın Getirdiği Zorluklar....228
7.4.6.1 Psikolojik Etkiler....229
7.4.6.2 Gece Çalışmasının Fiziksel ve Ruhsal Yansımaları....230
7.5 Görev Alanları (Faaliyet Türleri)....231
7.5.1 Arama Kurtarma Faaliyetlerine Odaklanma....233
7.5.2 Arama Kurtarma Gönüllülerinin Profili....234
7.5.3 Arama Kurtarma Ekiplerinde Yaşanan Zorluklar....236
7.5.4 Zorluklar ve Destek İhtiyaçları (Alanlara Göre)....241
7.6 Ekipman ve Lojistik Destek Değerlendirmesi....243
7.7 Gönüllülerin Yaşadıkları Zorlukların Analizi....245
7.8 Verilerin Entegre Analizi....250
7.8.1 En Uzun Süre Görev Yapanlar ve Görev Alanları....250
7.8.2 Gece Görevlerinin Ağırlıkta Olduğu Alanlar....252
7.8.3 Gönüllülerin Karşılaştığı Engeller ve Zorluk Kümeleri....253
7.9 Verilerden elde edilen önemli çıkarımlar....256
7.9.1 Afet Müdahalesinin Safhaları ve Gönüllü Rolü....256
7.9.2 Çok Görevli Gönüllüler Profili ve Sahadaki Esneklik....257
7.9.3 Gönüllülerin Coğrafi Dağılımı ve Merkezileşme Eğilimleri....258
7.9.4 Yoğun Çalışma, Yorgunluk ve Tükenmişlik Bulguları....259
7.9.5 Kadın Gönüllülerin Müdahaledeki Rolü....259
7.10 Afet Yönetiminde Gönüllü Entegrasyonunun Analizi....260
7.11 Bilimsel Bulgular Işığında Stratejik ve Operasyonel Öneriler....262
7.11.1 Gönüllü Eğitim ve Sertifikasyon Sisteminin Güçlendirilmesi....262

7.11.2 Gönüllü Koordinasyon Mekanizmalarının Geliştirilmesi 263
7.11.3 Ekipman ve Lojistik Kapasitenin Artırılması 265
7.11.4 Gönüllü Sağlığı ve Psikososyal Destek Mekanizmaları 267
7.11.5 Uzman Gönüllülerle Entegre Afet Müdahalesi 269
7.11.6 Afet Müdahalesinde Sürekli İyileştirme ve Geri Bildirim 270
7.12 Gönüllü Perspektifinden Afet Müdahale Analizi 273
7.13 Afetlere Hazırlık Sürecine Gönüllü Bakışı 274
7.14 Hazırlık Sürecinin Kritik Unsurları 275
7.15 Önerilen Gelişim Alanları 276
7.16 Gönüllü Görüşlerinin Temel Analizi 277
7.17 Afetlere Müdahale Sürecine Gönüllü Bakışı 279
7.17.1 Arama Kurtarma Faaliyetleri 279
7.17.2 Hızlı Müdahale ve Saha Koordinasyonu 280
7.17.3 İletişim Altyapısı 280
7.17.4 Koordinasyon Merkezleri 280
7.17.5 Teknolojik Kapasite 281
7.18 Afet Sonrası İyileştirme 281
7.18.1 Psikolojik Destek Mekanizmalarının Oluşturulması 282
7.18.2 Anlık Müdahale Kapasitesi 282
7.18.3 Sürekli Psikososyal Destek Hizmetleri 282
7.18.4 Doğrudan Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri 283
7.18.5 Afet Sonrası İyileştirmeye Yönelik Gelişim Alanları 283
7.19 Gönüllülerin Karşılaştığı Zorluklar 284
7.19.1 Fiziksel Yorgunluk ve Stres 284
7.19.2 Ekipman Eksikliği ve Güvenlik Riskleri 284
7.19.3 Gönüllü Görüşlerinin Analizi 285
7.20 Gönüllü Zorluklarına Yönelik Önerilen Gelişim Alanları 286
7.20.1 Kişisel Koruyucu Ekipmanların İyileştirilmesi 286
7.20.2 Güvenli Çalışma Ortamlarının Sağlanması 286

7.20.3 Lojistik Destek Sistemlerinin Güçlendirilmesi 286
7.21 Gönüllülerden Gelen Çözüm Önerileri.....287
7.21.1 Afet Gönüllü Merkezlerinin Kurulması
ve Desteklenmesi.....287
7.21.2 Eğitim ve Kapasite Artırıcı Faaliyetlerin Sürekliliği.....288
7.21.3 Gönüllülere Yönelik Destek Programlarının
Geliştirilmesi.....288
7.22. Açık Uçlu Cevaplardaki Anahtar Kelimeler ve Temalar 289
7.22.1 Psikolojik Destek.....289
7.22.2 Görev ve Afet İlişkisi 290
7.22.3 Eğitim 290
7.22.4 Gönüllülük ve Kurtarma 290
7.23 Açık Uçlu Cevaplardaki Tespitler ve Beklentiler.....291
7.23.1 İletişim Altyapısının Güçlendirilmesi 291
7.23.2 Koordinasyon ve Vardiya Planlaması.....292
7.23.3 Psikososyal Destek ve Ruh Sağlığı Hizmetleri 292
7.23.4 Eğitim ve Tatbikatların Yaygınlaştırılması.....292
7.23.5 Bölgesel Afet Müdahale Kapasitesinin Artırılması 292
7.23.6 Personel ve Gönüllü Yönetimi 293
7.23.7 İnovasyon ve Teknoloji Kullanımı 293
7.23.8 Sürdürülebilir Risk Azaltma ve Hazırlık Stratejileri 293
**7.24 Gönüllülerin Deneyimlerine Dair Derinlemesine
Çıkarımlar**.....294
7.24.1 Cinsiyetlere Göre Psikolojik Stres Düzeyleri 295
7.24.1.1 Kadın Gönüllülerin Daha Yüksek
Stres Seviyelerinin Nedenleri 295
7.24.1.2 Kadın Gönüllülerin Psikolojik Dayanıklılığını
Artırmaya Yönelik Çözüm Önerileri 297
7.24.2 Görev Süresi ile Yaşanan Zorluklar Arasındaki İlişki.....297

7.24.3 Uzun Görev Sürelerinin Yaratığı Zorlukların Nedenleri 298
7.24.4 Görev Süresine Bağlı Zorluklara Yönelik Öneriler 299
7.25 İller Arası Ekipman Eksikliği Algısının Analizi 300
7.25.1 Ekipman Eksikliği Algısında Bölgesel Farklılıklar 301
7.25.2 Ekipman Eksikliğini Çözmeye Yönelik Öneriler....302
7.26 Görev Öncesi Eğitimin Sahadaki Zorluklara Etkisi....303
7.27 Eğitim Yetersizliğinin Zorlukları Artırmasının Nedenleri 304
7.27.1 Görev Öncesi Eğitimlerin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler 305
7.27.2 Akreditasyon Sisteminin Güçlendirilmesi ve Teknoloji....305
7.27.3 Rol Bazlı ve Sahaya Uygun Eğitim Programları 306
7.27.4 Sahada Gönüllüler İçin Dinamik Eğitim Modülleri 306
7.27.5 Koordinasyon ve Lojistikte Senaryo Tabanlı Tatbikatlar 307
7.28 Psikolojik Destek İhtiyacının Demografik Analizi 307

BÖLÜM 8 - BULGULARA DAYALI BÖLGESEL AFET MÜDAHALE KAPASİTESİ ANALİZİ

8.1 Bölgesel Afet Müdahale Kapasitesinin Genel Değerlendirmesi....309
8.2 Bölgesel Müdahale Kapasitesinin Düşüklüğünün Nedenleri....310
8.3 Bölgesel Afet Müdahale Kapasitesinin Güçlendirilmesi 311
8.4 Genç Gönüllülerin Teknoloji Temelli Çözüm Önerileri....311
8.5 İletişim Sorunları ve Bölgesel Altyapı İlişkisi....313
8.5.1 Altyapı Yetersizliğinin İletişime Etkisi....313
8.5.2 İletişim Kesintilerini Azaltmaya Yönelik Önlemler 314
8.6 Eğitim ve Tatbikatların Afet Müdahalesine Etkisi....314
8.6.1 Eğitim ve Tatbikatların Müdahale Performansına Katkısı....315
8.6.2 Eğitim ve Tatbikatlara Yönelik Gelişim Önerileri 316

8.7 Kriz İletişimi Eğitimi Algısının Yaşa Göre Karşılaştırılması 317
8.7.1 Genç Gönüllülerde Kriz İletişimi Eğitimi İhtiyacı 318
8.7.2 Kriz İletişimi Eğitimlerine Yönelik Çözüm Önerileri 318
8.8 Afet Koordinasyon Merkezlerine İlişkin Bölgesel Analiz 319
8.8.1 Afet Koordinasyon Merkezlerinin Güçlendirilmesi 320

BÖLÜM 9 - ASRIN FELAKETINDE GÖNÜLLÜ KATILIMININ İLLERE GÖRE ANALİZİ

9.1 Afet Yönetiminde Gönüllü Katılımının Önemi ve Kapsam 321
9.2 Bursa Gönüllü Deneyimlerinin Analizi 322
9.2.1 Bursa Gönüllüleri Çalışmasının Yöntemi ve Kapsamı 322
9.2.2 Bursa Gönüllülerinin Demografik Profili ve Özellikleri 324
9.2.2.1 Gönüllülerin Yaş Dağılımı ve Deneyim Seviyeleri 324
9.2.2.2 Cinsiyet Dağılımı ve Üstlenilen Roller 325
9.2.2.3 Meslek Dağılımı ve Uzmanlık Alanları 326
9.2.2.4 Gönüllülerin Sahada Kalma Süreleri 326
9.2.3 Katılım Kaynakları ve Gönüllü Motivasyonu 327
9.2.4 Bursa Gönüllülerinin Sahada Üstlendiği Kritik Görevler 328
9.2.4.1 Arama-Kurtarma Görevleri (%42) 328
9.2.4.2 Lojistik ve Koordinasyon (%39) 329
9.2.4.3 Gıda, Su ve Giysi Dağıtımı (%35) 330
9.2.4.4 Tıbbi Müdahale ve İlk Yardım (%22) 330
9.2.4.5 Psikososyal Destek (%18) 330
9.2.4.6 Barınma ve Çadır Kurulumu (%14) 331
9.2.5 Bursa Gönüllülerinin Sahada Karşılaştığı Temel Zorluklar 332
9.2.5.1 Fiziksel Yorgunluk: En Yoğun Yaşanan Zorluk 332
9.2.5.2 Psikolojik Stres Dayanıklılığı Zorlayan Bir Etken 333
9.2.5.3 Lojistik ve Koordinasyon Sorunları 334

9.2.5.4 İletişim Eksiklikleri.....335
9.2.6 Gönüllülerin Etki Alanları ve Sahadaki Güçlü Yönleri.....335
9.2.6.1 Arama-Kurtarma Operasyonlarında Bursa'nın Rolü 336
9.2.6.2 Lojistik Yönetimi ve Yardımların Verimli Dağıtımı.....337
9.2.6.3 Gıda, Su ve Temel İhtiyaç Dağıtımında Gönüllü Dayanışması 338
9.2.6.4 Psikososyal Destek ve Çocuklar 338
9.2.6.5 Koordinasyon Çalışmaları.....339
9.2.7 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri 339
9.2.7.1 Afet Öncesi Eğitim ve Hazırlık Durumuna Bakış.....340
9.2.7.2 Koordinasyon Eksiklikleri ve Sahada Organizasyonun Güçlendirilmesi.....340
9.2.7.3 Lojistik Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar 341
9.2.7.4 Psikososyal Destek Mekanizmalarının Güçlendirilmesi.....342
9.2.8 Sonuç ve Geleceğe Yönelik Öneriler.....343
9.3 İstanbul Gönüllü Deneyimlerinin Analizi 344
9.3.1 Katılım Kaynakları ve Üstlenilen Kritik Görevler.....344
9.3.2 Gönüllü Profili, Görev Süresi ve Çalışma Koşulları.....344
9.3.3 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Eksiklikler.....345
9.3.4 Gönüllülerin Etki Alanları ve Güçlü Yönleri.....346
9.3.5 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri 347
9.4 Sakarya Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....347
9.4.1 Demografik Profil ve Motivasyon Kaynakları 348
9.4.2 Görev Süreleri ve Afet Bölgesindeki Coğrafi Dağılım.....348
9.4.3 Gönüllülerin Sahada Üstlendiği Kritik Görevler.....349
9.4.4 Afet Öncesi Eğitim ve İyileştirme İhtiyaçları 350
9.4.5 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Eksiklikler.....351
9.4.6 Psikolojik Dayanıklılık Düzeyi ve Destek İhtiyacı 351
9.4.7 Sahadaki Başarılı Uygulamalar ve İş Birliği Dinamikleri.....352
9.4.8 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri 352

9.4.9 Temel Bulgular ve Öğrenme Döngüsü.....352
9.5 Van Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....353
9.5.1 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve İletişim Eksikliği.....354
9.5.2 Saha Adaptasyonu ve Güçlü Yönler.....355
9.5.3 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....356
9.6 Balıkesir Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....357
9.6.1 Gönüllülerin Katılımı ve Üstlenilen Kritik Görevler.....357
9.6.2 Koordinasyon Eksikliği ve Temel Saha Zorlukları.....358
9.6.3 Saha Yönetim Becerileri ve Güçlü Yönler.....359
9.6.4 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....359
9.7 Sivas Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....360
9.7.1 Gönüllülerin Katılımı ve Tecrübeye Dayalı Roller.....360
9.7.2 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Ekipman Eksikliği..361
9.7.3 Saha Tecrübesi ve Güçlü Yönler.....363
9.7.4 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....363
9.8 Konya Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....365
9.8.1 Gönüllülerin Katılımı ve Disiplinli Çalışma Anlayışı.....365
9.8.2 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Psikolojik Yük.....365
9.8.3 Sistematik Çalışma Tarzı ve Güçlü Yönler.....367
9.8.4 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....367
9.9 Kayseri Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....368
9.9.1 Gönüllülerin Katılımı ve Üstlenilen Kritik Görevler.....368
9.9.2 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Psikolojik Baskı.....369
9.9.3 Hızlı Organizasyon ve Güçlü Yönler.....370
9.9.4 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....371
9.10 Kütahya Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....372
9.10.1 Gönüllülerin Katılımı ve Üstlenilen Kritik Görevler.....372
9.10.2 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Lojistik Sorunlar...373
9.10.3 Barınma Yönetimi ve Pratik Çözüm Üretme Gücü.....373
9.10.4 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....374

9.11 Kahramanmaraş Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....375
9.11.1 Afetin Merkezinde Gönüllü Olmak ve Üstlenilen Roller 375
9.11.2 Sahada Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Psikolojik Yük.....376
9.11.3 Erken Müdahale Yeteneği ve Güçlü Yönler.....377
9.11.4 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....377
9.12 Muş Gönüllü Deneyimlerinin Analizi.....379
9.12.1 Gönüllülerin Katılımı ve Üstlenilen Kritik Görevler.....379
9.12.2 Soğuk Hava Koşullarının Saha Çalışmalarına Etkisi 380
9.12.3 Zor Koşullara Dayanıklılık ve Güçlü Yönler.....381
9.12.4 Gelecek İçin Çıkarılan Dersler ve İyileştirme Önerileri.....382

BÖLÜM 10 - BÖLGELER ARASI GÖNÜLLÜ SAHA DENEYİMİ ANALİZİ

10.1 Giriş ve Metodoloji.....384
10.2 Marmara Bölgesi Gönüllü Deneyiminin Analizi.....384
10.2.1 Katılımcı Profili ve Sahadaki Görev Dağılımı.....384
10.2.2 Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Değerlendirmesi.....385
10.2.3 İyileştirme Önerileri ve Çıkarılan Dersler.....385
10.3 Ege Bölgesi Gönüllü Deneyiminin Analizi.....386
10.3.1 Katılımcı Profili ve Sahadaki Görev Dağılımı.....386
10.3.2 Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Değerlendirmesi.....386
10.3.3 İyileştirme Önerileri ve Çıkarılan Dersler.....387
10.4 İç Anadolu Bölgesi Gönüllü Deneyiminin Analizi.....387
10.4.1 Katılımcı Profili ve Sahadaki Görev Dağılımı.....387
10.4.2 Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Değerlendirmesi.....387
10.4.3 İyileştirme Önerileri ve Çıkarılan Dersler.....388
10.5 Akdeniz Bölgesi Gönüllü Deneyiminin Analizi.....389
10.5.1 Katılımcı Profili ve Sahadaki Görev Dağılımı.....389
10.5.2 Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Değerlendirmesi.....389
10.5.3 İyileştirme Önerileri ve Çıkarılan Dersler.....389

10.6 Karadeniz Bölgesi Gönüllü Deneyiminin Analizi.....390
10.6.1 Katılımcı Profili ve Sahadaki Görev Dağılımı.....390
10.6.2 Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Değerlendirmesi.....390
10.6.3 İyileştirme Önerileri ve Çıkarılan Dersler.....390
10.7 Doğu Anadolu Bölgesi Gönüllü Deneyiminin Analizi.....391
10.7.1 Katılımcı Profili ve Sahadaki Görev Dağılımı.....391
10.7.2 Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Değerlendirmesi.....391
10.7.3 İyileştirme Önerileri ve Çıkarılan Dersler.....392
10.8 Güneydoğu Anadolu Bölgesi Gönüllü Deneyiminin Analizi.....392
10.8.1 Katılımcı Profili ve Sahadaki Görev Dağılımı.....392
10.8.2 Karşılaşılan Temel Zorluklar ve Değerlendirmesi.....392
10.8.3 İyileştirme Önerileri ve Çıkarılan Dersler.....393

BÖLÜM 11 - ULUSAL DÜZEYDE GÖNÜLLÜ FAALİYETLERİNİN GENEL ANALİZİ

11.1 Çalışmanın Kapsamı.....394
11.2 Katılım, Görev Dağılımı ve Ortaya Çıkan Ortak Zorluklar.....394
11.3 Açık Uçlu Yanıtlardan Türetilen Stratejik Öncelikler.....395
11.4 Kapsamlı Sonuç ve Gelecek Vizyonu.....396

SON SÖZ.....397
KAYNAKÇA.....399

Gönüllülerin Tanıklığında Asrın Felaketi Kitap Özeti.....404

YAZARLAR HAKKINDA

Mehmet BULDAN

1972 yılında Afyonkarahisar'da doğdu. İş Sağlığı ve Güvenliği ile Yönetim ve Organizasyon alanlarındaki ön lisans eğitimlerinin yanı sıra lisans eğitimini Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde, yüksek lisansını ise Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde tamamladı.

Memuriyet hayatına 1996 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi İSKİ Genel Müdürlüğünde başladı. 1999-2004 yılları arasında Bolvadin Belediyesinde görev yaptıktan sonra, 2004 yılında Afyonkarahisar İl Sivil Savunma Müdürlüğüne atanarak sivil savunma ve afet yönetimi alanında uzmanlaşmaya başladı.

İlçe Sivil Savunma Müdürü olarak görev yaptığı dönemde, 2009 yılında AFAD'ın kuruluşuyla birlikte Afyonkarahisar İl AFAD Müdürlüğüne kurucu müdür olarak atandı. On beş yıl boyunca sürdürdüğü bu görevde, "Bütünleşik Afet Yönetimi" sistemine geçiş sürecini il düzeyinde yönetti; risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarını kapsayan afet yönetim döngüsünün tüm safhalarında planlama, koordinasyon, eğitim ve uygulama süreçlerinde aktif rol üstlendi. Bu kapsamda AFAD gönüllülük sistemi

başta olmak üzere toplum temelli kapasitenin geliştirilmesine yönelik çalışmalara öncülük etti.

Mesleki hayatı boyunca afet ve acil durum yönetim merkezlerinde aktif görev alan Buldan; resmî, özel ve gönüllü arama-kurtarma ekiplerinin yetiştirilmesi, akreditasyonu ve sahaya hazır hâle getirilmesi süreçlerinde etkin rol üstlenmiş; yurt içi ve yurt dışında meydana gelen çok sayıda afet ve acil durumda operasyonel düzeyde sorumluluk almıştır.

2024 yılı başından bu yana Bursa İl AFAD Müdürü olarak görevine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Afet yönetimini yalnızca bir görev alanı değil; insan hayatını merkeze alan bir sorumluluk olarak gören Buldan, sahadan beslenen tecrübeyi kurumsal kapasiteye ve toplumsal dayanıklılığa dönüştürme anlayışıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Rıdvan BİLGİN

Bilgisayar mühendisi ve AFAD Bursa'da Arama Kurtarma Teknisyenidir. Van, İzmir ve Kahramanmaraş depremleri ile Batı Karadeniz sel felaketi gibi birçok büyük afette görev almış; Libya-Derne'deki sel felaketinde de uluslararası çalışmalara katkı sunmuştur. Saha deneyimlerini mühendislik bilgisiyle birleştirerek dijital çözümler geliştirmiş, ulusal, AB destekli ve uluslararası projelerde görev almıştır. 2015 yılında Japonya'da düzenlenen Afet Eğitim Merkezinin Kapasite Geliştirme Programı'na katılarak afet eğitim modelleri ve uygulamaları üzerine eğitim almıştır.

ÖN SÖZ

6 Şubat 2023...

Takvim yapraklarında sıradan bir tarih gibi dursa da bugün, Türkiye için bir milat, hafızalara kazınan acı bir dönüm noktasıdır. "Asrın Felaketi" olarak adlandırılan ancak yıkıcılığıyla asırları aşan Kahramanmaraş merkezli depremler, yalnızca şehirleri değil; kalpleri, hayatları ve umutları da derinden sarsmıştır. Buna karşın bu büyük yıkım, bu toprakların mayasında var olan sarsılmaz dayanışma ruhunu da bütün açıklığıyla ortaya koymuştur. Çünkü bu toplum bilir ki, asıl yıkım binalar çöktüğünde değil, insanlar birbirine sırtını döndüğünde başlar. Afetin karanlığında diğerkâmlık ruhu devleşmiş; toplum, omuz omuza vererek yeniden ayağa kalkmıştır.

Bu kitap, 6 Şubat depremlerinin ardından ülkenin dört bir yanından sahaya koşan; kamu gücünün yanında "Ben de varım!" diyerek en zor şartlarda sorumluluk alan gönüllülerin tanıklıklarıyla hazırlanmıştır. Devletin kurumsal kapasitesine eşlik eden sivil inisiyatifler, arama-kurtarma ekipleri ve isimsiz kahramanlardan oluşan bu gönüllü ordusu, felaketin yönetiminde ve yaraların sarılmasında hayati bir rol üstlenmiştir. Gönüllüler, maaşla değil inançla, zorunlulukla değil vicdanla hareket etmiş, insan hayatını merkeze alan bir sorumluluk bilinciyle olağanüstü koşullarda görev almıştır.

Modern literatür gönüllülüğü, bireylerin maddi bir karşılık beklemeksizin bilgi, beceri ve zamanlarını toplum yararına sunmaları olarak tanımlar. Ancak bu kavram, bizim medeniyet dünyamızda yalnızca teknik bir çerçeve değil, köklü bir ahlaki duruşu ifade eder. Anadolu irfanında gönüllülük, diğerkâmlıkla ve kendinden eksiltip bütünü tamamlama iradesiyle anlam kazanır. "Bir elin nesi var, iki elin sesi var!" ve "Yalnız taş, duvar olmaz!" sözlerinde karşılığını bulan bu anlayış, afet anlarında ortaya çıkan toplumsal refleksi bir tesadüf olmaktan çıkararak asırlar boyunca biriken ahlakı kültürel ve vicdanî mirasın doğal sonucu hâline getirir.

Bu mirasın merkezinde, devlet aklını ve toplumsal vicdanı şekillendiren **"İnsanı yaşat ki devlet yaşasın!"** ilkesi yer almaktadır. Şeyh Edebali'ye atfedilen bu yaklaşım, yönetim anlayışının odağına insan onurunu yerleştirirken gönüllülüğü bireysel bir eylemin ötesine taşıyarak, toplumsal sorumluluğun ve ortak vicdanın ifadesi olan kolektif bir değer alanı olarak konumlandırır. Türk-İslam geleneğinde vakıf sistemi ve Ahilik teşkilatı bu anlayışın kurumsallaşmış örneklerini oluşturur. Tolstoy'un, *"Hayat ancak başkalarına adandığında anlam kazanır."* ifadesi, bu düşüncenin evrensel etik literatürdeki karşılığını ortaya koyarken, İslam düşüncesinde iyiliği toplumsal düzenin kurucu unsuru hâline getiren ahlaki zemin, *"İyilik ve takvada yardımlaşın,"* (Maide, 2) ve *"Kim bir canı kurtarırsa bütün insanlığı kurtarmış gibi olur,"* (Maide, 32) ayetleriyle normatif bir çerçeveye kavuşur. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.), *"İnsanların en hayırlısı, insanlara en faydalı olandır."* hadisiyle tamamlanan bu yaklaşım, afet sahasında gönüllülerin fiilî varlığında somut karşılığını bulmaktadır.

Bu eser, Türkiye genelinde 1.175 gönüllünün sahadaki deneyimlerinden, gözlemlerinden ve çözüm önerilerinden süzülen

veriye dayalı teknik bir çözümleme çalışmasıdır. Buradaki her bir rakam yalnızca istatistiksel bir veri değil, aynı zamanda bir insan hikâyesi, bir mücadele ve bir umuttur. Çalışmanın bilimsel zeminini oluştururken titiz bir metodoloji izlenmiş, nicel ve nitel veriler birlikte değerlendirilmiştir. Analiz sürecinin şeffaflığını ve güvenirliğini sağlamak adına tüm istatistiksel hesaplamalar ve görselleştirmeler, Python programlama dili ve ilgili veri bilimi kütüphaneleri (Pandas, Matplotlib) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Böylece gönüllülerin sahadaki ihtiyaçları ve bölgesel eğilimler, bilimsel ve karşılaştırılabilir bir düzlemde okuyucuya sunulmuştur.

6 Şubat depremleri sadece Türkiye'nin değil, tüm insanlığın ortak vicdanını harekete geçirdi. 90 ülkeden gelen ekipler, dil ve inanç farklarını aşarak aynı enkazın başında buluştu. Bu dayanışma, gönüllülüğün kültürler üstü evrensel bir değer olduğunu ve insan hayatı söz konusu olduğunda tüm sınırların kalktığını kanıtladı.

Bu kitabın temel amacı, afetlere müdahale süreçlerini gönüllülük penceresinden ele almak, kamu gücü ile gönüllü kapasitesinin entegrasyonunu güçlendirmek ve gelecekteki afetlere karşı daha dirençli bir sistemin inşasına katkı sunmaktır. Çünkü tuğlaları bir arada tutan çimento neyse, toplumu ayakta tutan da gönüllülük şuurudur. Gönüllülerimiz de kendinden eksiltip bütünü tamamlama gayretiyle işte bu yolu açmıştır.

Bu eser, başkasının derdiyle dertlenenlere, faydalı olmayı bir erdem bilenlere ve insanı yaşatmayı her şeyin önünde tutanlara bir vefa belgesi olarak ithaf edilmiştir.

Aralık 2025 – Bursa
Mehmet BULDAN

KATKI SUNANLAR

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde, okuma, değerlendirme, saha çalışmaları, veri temini ve teknik katkılarıyla destek veren AFAD Bursa Proje Ofisi Ekibi Hülya Göze, Ersin Aydın, Osman Özkan Köse, Oğuzhan Önateş ve AFAD Gönüllüsü STK ekiplerimize teşekkür ederiz.

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
AFAD : Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AYDES : Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi
BM : Birleşmiş Milletler
CERT : Toplum Tabanlı Acil Müdahale Ekibi
FEMA : Federal Acil Durum Yönetim Kurumu
ICS : Olay Yönetim Sistemi
INSARAG : Uluslararası Arama Kurtarma Danışma Grubu
IRNAP : INSARAG Tarafından Tanınan Ulusal Akreditasyon Süreci
JBS : Japonya'da Yerel Düzeyde Organize Edilen Afet Gönüllüleri
MRC : Tıbbi Yedek Gönüllü Birlikleri
NIMS : Ulusal Olay Yönetim Sistemi
SEEBA : THW Uluslararası Acil Kurtarma Ekibi
STK : Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP : Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP : Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TASİP : Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı

THW : Almanya Federal Teknik Yardım Kurumu (Technisches Hilfswerk – Afet ve acil durumlara teknik destek sağlayan gönüllü tabanlı yapı)
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
UMKE : Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi
USAR : Kentsel Arama ve Kurtarma

GİRİŞ

Afetler, tarih boyunca toplumların yalnızca fiziksel altyapılarını değil, aynı zamanda sosyal sermayelerini, ekonomik dengelerini ve kolektif hafızalarını hedef alan yıkıcı kırılma noktaları olmuştur. Geleneksel olarak "olay anı ve sonrası müdahale" ile sınırlı kalan afet yönetimi anlayışı, günümüzde yerini risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme evrelerini bütünleştiren, çok paydaşlı ve veri odaklı proaktif bir yaklaşıma bırakmıştır. Bu dönüşüm sürecinde, kurumsal mekanizmalar kadar sahadaki insan kaynağı, özellikle de "afet gönüllüleri" hayati bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, küresel afet politikalarının tarihsel evrimini temel alarak, Türkiye'nin maruz kaldığı en büyük felaketlerden biri olan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerini, sistemin en kritik unsurlarından biri olan gönüllülerin perspektifinden incelemektedir.

Uluslararası afet yönetimi sistemi, II. Dünya Savaşı'ndan günümüze uzanan süreçte köklü bir zihniyet değişikliği geçirmiş ve bugünkü yapısına kavuşmuştur. Bu evrimsel süreç, küresel bir perspektifle incelendiğinde beş temel dönemde özetlenebilir. İlk olarak 1945–1970 yıllarını kapsayan, "Yardım ve Müdahale Odaklı Dönem"de, Birleşmiş Milletler'in kuruluşuyla birlikte temel refleks

afet sonrası insani yardımın ulaştırılması olmuştur. 1965 yılında kurulan UNDRO (BM Afet Yardım Örgütü) ve ilgili BM kuruluşları (FAO - Gıda ve Tarım Örgütü, WHO - Dünya Sağlık Örgütü, WFP - Dünya Gıda Programı), kurtarma operasyonlarına odaklanmıştır. Ardından gelen 1970–1990 arasındaki "Kırılganlık ve Risk Analizi Dönemi"nde, afetlerin salt doğa olayı olmadığı, sosyo-ekonomik kırılganlıklarla beslendiği fikri ağırlık kazanmış, UNDRO'nun 1979 tarihli çalışmasıyla risk, kalkınma politikalarıyla ilişkilendirilmiştir.

1990–1999 yılları arasındaki Sistematik Risk Azaltma Dönemi"nde, "Uluslararası Afetlerin Azaltılması Onyılı (IDNDR)" ve Yokohama Stratejisi ile afet öncesi risk tanımlama küresel bir norm hâline gelmiştir. Bunu takip eden 2005–2015 "Kurumsal Kapasite Geliştirme Dönemi"nde Hyogo Çerçeve Eylem Planı ile ülkelerin ulusal mevzuatlarını oluşturmaları hedeflenmiştir. Günümüzde içinde bulunduğumuz ve 2015–2030 yıllarını kapsayan "Dirençlilik ve Sürdürülebilirlik Dönemi"nde ise Sendai Çerçevesi ile afet yönetimi, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile entegre edilerek "Daha İyi Yeniden İnşa Etme" ilkesi benimsenmiştir.

Küresel alandaki bu paradigmatik dönüşüm, Türkiye'nin afet yönetimi stratejilerini de doğrudan şekillendirmiştir. Özellikle 1999 Marmara Depremi sonrası hızlanan kurumsallaşma çabaları ve Türkiye Afet Müdahale Planı'nın (TAMP) hayata geçirilmesi, uluslararası standartlara uyum sürecinin somut çıktılarıdır. Ancak, kâğıt üzerindeki planların başarısı nihayetinde sahadaki operasyonel kabiliyetle ölçülmektedir. 6 Şubat 2023 depremleri, yarattığı devasa yıkımın ötesinde, Türk afet yönetim sisteminin sınırlarını zorlayan bir stres testi işlevi görmüştür. Bu süreçte, kamu kurumlarının yanı sıra arama kurtarmadan lojistik desteğe kadar her aşamada inisiyatif alan gönüllüler, sistemin işleyişinde belirleyici bir faktör olmuştur.

"Gönüllülerin Tanıklığında Asrın Felaketi: Kahramanmaraş Merkezli Depremler" adlı bu eser, afet yönetim döngüsünde gönüllülerin yerini, karşılaştıkları zorlukları ve sisteme katkılarını bilimsel verilerle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma, nicel ve nitel veri toplama tekniklerini harmanlayan karma bir metodolojiye dayanmaktadır. Araştırmanın omurgasını, Türkiye genelinde 1.175 gönüllünün katılımıyla gerçekleştirilen "Gönüllü Arama Kurtarma ve Yardım Operasyonları Değerlendirme Formu" oluşturmaktadır. Bursa (87) ve Sakarya (96) illerinden elde edilen pilot verilerle zenginleştirilen bu veri seti, istatistiksel analizlerin yanı sıra katılımcıların doğrudan ifadelerini içeren tematik analizlerle de derinleştirilmiştir.

Kitap, elde edilen bulgular doğrultusunda üç temel eksende tartışmalar yürütmektedir. Birincisi, Türkiye'deki gönüllülük modeli ve AFAD akreditasyon sisteminin, INSARAG standartları ile Japonya, Almanya ve ABD örnekleri üzerinden uluslararası kıyaslamasıdır. İkincisi, gönüllülerin görev süreleri, psikolojik dayanıklılıkları, ekipman ve eğitim yeterliliklerinin sahadan gelen verilerle analiz edildiği saha deneyimidir. Üçüncüsü ise, başta Bursa örneği olmak üzere, afet bölgesine dışarıdan gelen ekiplerin koordinasyonu üzerinden yerel kapasitenin önemidir. Sonuç olarak bu çalışma, 6 Şubat depremlerinin isimsiz kahramanlarının deneyimlerini kayıt altına alırken, karar vericiler, akademisyenler ve sivil toplum için gelecekteki afetlere daha hazırlıklı bir Türkiye adına somut bir yol haritası sunmaktadır.

BÖLÜM 1
AFETLERİN TANIMI, TÜRLERİ VE TOPLUMSAL ETKİLERİ

1.1 Afetlerin Tanımı ve Türleri

Afet (İng. Disaster), toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylardır.[1] Afet bir olayın kendisi değil, doğurduğu sonuçlar olarak değerlendirilmektedir. Afetler doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olmak üzere üç ana kategoride ele alınabilir:

• **Doğa Kaynaklı Afetler:** Deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, gök taşı düşmesi vb. gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel addır.[2]

• **Teknoloji Kaynaklı Afetler:** İnsan faaliyetleri ya da doğa kaynaklı afetlerin tetiklemesi sonucunda oluşan endüstriyel, maden, nükleer ve ulaşım kazaları, kritik yapılara yönelik tehditler, siber

1-) AFAD 2022, Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü,

2-) a.g.e., s. 15.

tehlikeler, büyük yangınlar, terörizm (kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer tehditler) ile çevresel tehlikeler gibi can kaybına, hastalıklara, sosyal, ekonomik ve çevresel bozulmalara neden olan afet ya da acil durumlardır.[3]

• **İnsan Kaynaklı Afetler:** Politik ve insan faktörlerinin etkin olduğu savaşlar, iç çatışmalar, terör eylemleri, büyük göçler, endüstriyel kazalar gibi olaylar ve bunların doğurduğu sonuçlardır.[4]

Afetlerin toplumlar üzerindeki etkileri sadece fiziksel kayıplarla sınırlı değildir. Ekonomik çöküş, psikolojik travma, sosyal yapıların bozulması ve politik istikrarsızlık gibi uzun vadeli etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle, afet yönetimi sürecinin her aşaması için geliştirilen etkin politikalar afetlerin olumsuz sonuçlarını en aza indirgeyecektir.

1.2 Afetlerin Sosyal Etkileri

Afetler, toplumların sosyal dokusunu derinden etkileyen ve uzun vadeli sonuçlar doğuran olaylardır. Bu etkiler, demografik değişimlerden psikolojik travmalara kadar geniş bir yelpazede incelenebilir.

1.2.1 Demografik Değişimler

Afetler, can kayıpları, yaralanmalar ve nüfus hareketlerine neden olarak demografik yapıyı önemli ölçüde değiştirir. Örneğin, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler sonucunda, 11 il, 124 ilçe ve 6 bin 929 mahalle etkilenmiş, 53.537 kişi hayatını kaybetmiş ve 107.213'ten fazla kişi

3-) a.g.e., s. 15.

4-) a.g.e., s. 15.

yaralanmıştır. Bu depremler, yaklaşık 14 milyon insanı etkileyerek geniş çaplı nüfus hareketlerine yol açmıştır.[5]

1.2.2 Sosyal Parçalanma ve Dayanışma

Afetler, yalnızca fiziksel yıkımlara değil, aynı zamanda toplumsal yapıda derin sarsıntılara yol açarak sosyal ilişkilerde kopmalara, aile bütünlüğünün zedelenmesine ve toplumsal dayanışmanın zayıflamasına neden olmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, bu durumun en çarpıcı örneklerinden biridir. Depremler sonrası yaklaşık 3,5 milyon kişi, afet bölgesinden güvenli illere tahliye edilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre yalnızca Hatay'dan 164.247, Malatya'dan 102.621 ve Kahramanmaraş'tan 82.119 kişi farklı illere göç etmiştir. Toplamda, depremin doğrudan etkilediği 10 ilden yaklaşık 715.000 kişi yer değiştirerek başka şehirlere taşınmıştır. Bu büyük ölçekli tahliye süreci, yalnızca fiziksel bir yer değişimini değil, aynı zamanda sosyal bağların kopmasını, komşuluk ilişkilerinin dağılmasını ve aile çevresinin parçalanmasını da beraberinde getirmiştir.

Zamanla bazı afetzedeler memleketlerine dönmüş olsa da, Göç İdaresi Başkanlığı ve uluslararası kuruluşların analizlerine göre yerinden olan kişilerin yaklaşık %65'i farklı illere göç etmiş ve önemli bir kısmı hâlen geri dönmemiştir. Bu durum, afet sonrası yaşanan zorunlu yer değiştirmenin uzun vadeli sosyal uyum, psikolojik iyilik hâli ve yerel toplulukların yeniden inşası açısından ciddi sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Her ne kadar bu süreç sosyal parçalanmayı ve aidiyet duygusunun zayıflamasını derinleştirmiş olsa da, aynı zamanda güçlü

5-) T.C. Cumhurbaşkanlığı SBB, 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu.

dayanışma örnekleriyle de dengelenmeye çalışılmıştır. Afet Müdahale Planı kapsamında AFAD, Türk Kızılayı ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla barınma, gıda ve psikososyal destek hizmetleri sağlanmıştır. Toplumun geniş kesimlerinden gelen yardımlar ve gönüllü katkılar, afet sonrası toplumsal dayanışmanın yeniden inşasında önemli bir rol oynamıştır.

Sonuç olarak, afetler bir yandan sosyal normların çözülmesine, toplumsal yapının dağılmasına neden olurken; diğer yandan da birlikte başa çıkma, yardımlaşma ve dayanışma kültürünün güçlenmesine imkân tanımaktadır. Bu ikili yapı, afet sonrası süreçlerin hem risklerini hem de fırsatlarını içeren karmaşık bir sosyal dinamiğe işaret etmektedir.

1.3 Psikolojik Etkiler

Afetler, yalnızca fiziksel yıkımlara yol açmakla kalmaz; aynı zamanda bireylerin ruh sağlığı üzerinde derin ve uzun süreli etkiler yaratarak toplumsal düzeyde travmatik sonuçlara neden olur. Bu durum, özellikle deprem gibi ani ve yıkıcı olaylar sonrasında daha da belirgin hâle gelir. "Asrın Felaketi" olarak anılan Kahramanmaraş merkezli depremler, geniş bir kesimde yoğun duygusal tepkilere, psikolojik zorlanmalara ve günlük yaşamı etkileyen ruhsal sıkıntılara yol açmıştır.

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında, afet sonrası ortaya çıkabilecek psikolojik sorunlara karşı organize ve sistematik bir müdahale mekanizması geliştirilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı koordinasyonunda ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorumluluğunda yürütülen psikososyal destek hizmetleri bu yapının temel bileşenlerinden

biri olarak, afet sonrası iyileşme sürecinde ruh sağlığının fiziksel sağlık kadar önceliklendirildiğini göstermektedir.

Afetin ardından Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı tarafından başlatılan psikososyal destek hizmetleri; travma sonrası psikolojik ilk yardım, risk analizi, bireysel görüşmeler, psikoeğitim, grup çalışmaları, gerektiğinde sevk ve yönlendirme gibi çok katmanlı müdahale adımlarını kapsamaktadır. Bu çalışmalar, yalnızca doğrudan etkilenen bireyleri değil, aynı zamanda yakın çevreyi ve destek sağlayan profesyonelleri de içermektedir.

Afet bölgesinde 9.500 kişilik uzman ekip (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimci vb.) görevlendirilmiş ve bu ekipler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda sahada aktif rol almıştır. Çadır kentler, yurtlar, misafirhaneler, oteller ve konutlar gibi yerleşim alanlarında toplam 40.092 hane ziyaret edilerek, 4.274 bireyle birebir psikososyal görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

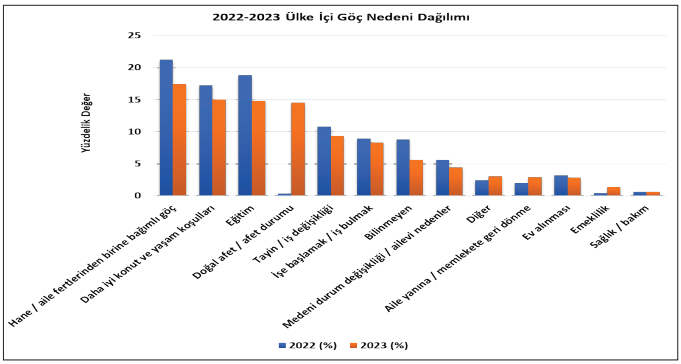
Afet bölgesi dışında 71 ilde de çalışmalar sürdürülmüştür. Bu illerde hastaneler ve geçici barınma alanlarına yerleştirilen depremzedelere 1.320 kişilik psikososyal destek personeli ile hizmet sunulmuştur. Bu kapsamda 2.592 hane ziyaret edilmiş; toplamda 1.936.909 psikososyal görüşme yapılmış ve 733 kişiye psikiyatrik muayene sağlanmıştır.[6]

Bu veriler, Türkiye'nin afet sonrası psikososyal müdahale kapasitesinin, geçmiş afet deneyimlerinden alınan derslerle kurumsallaştığını göstermektedir. Psikolojik ilk yardım gibi yaklaşımların sistemli biçimde uygulanması, sadece kriz anındaki müdahaleleri değil, sonrasındaki toplumsal toparlanma ve ruhsal dayanıklılık süreçlerini de güçlendirmektedir.

6-) T.C. İletişim Başkanlığı, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri: Asrın Dayanışması, 2023.

1.4 Göç ve Yerinden Olma

Afetler, insanların yer değiştirmesine neden olan önemli faktörlerdendir. Güvensiz hâle gelen yaşam alanları, bireyleri yeni yerleşim yerleri aramaya iter. Afet sonrası yerinden edilen kişiler, yeni yerleşim yerleri bulma, kaynaklara erişim ve toplumsal uyum gibi zorluklarla karşı karşıya kalır.

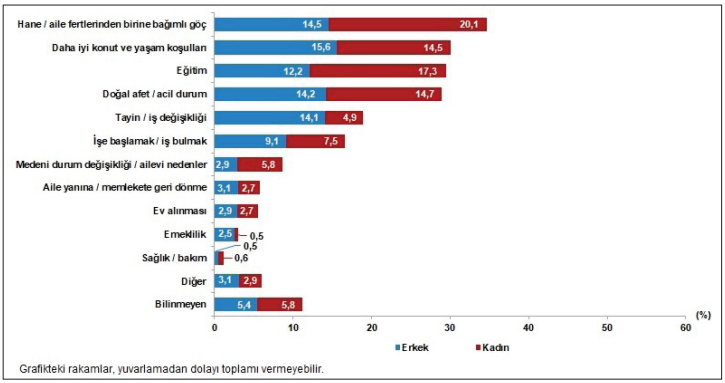
Göç etme nedenine göre iller arası göç eden nüfus oran (TÜİK)

2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri, sadece binaları değil, milyonlarca insanın yaşamını da derinden sarstı. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının yayımladığı rapora göre, yapıların yıkılması ve altyapının zarar görmesiyle birlikte 3,5 milyondan fazla afetzede kara, hava ve deniz yoluyla bölgeden tahliye edildi. Bu büyük hareketlilik, Türkiye içinde özellikle büyük şehirlere doğru yoğun bir göç dalgasını başlattı.

TÜİK verilerine göre, sadece 2023 yılında deprem bölgelerinden toplam 715 bin kişi göç etti. En fazla göç veren iller arasında Hatay, Malatya, Kahramanmaraş, Adana ve Gaziantep başı çekti. Tüm bu zorlu sürece rağmen, yeni konut projeleri, konteyner kentler ve

devlet destekleri sayesinde bazı şehirlerde nüfusun yeniden artmaya başladığı gözlemlendi. Örneğin, Kahramanmaraş'ta %1,5, Hatay'da %1,1 ve Adıyaman'da %1 oranında nüfus artışı yaşandı.

Bu veriler, yaşanan büyük felaketin ardından toplumun yeniden ayağa kalkma çabasını, umutla sürdürülen geri dönüşleri ve devletin toparlanma sürecine verdiği desteği yansıtıyor. Türkiye, deprem gerçeğiyle yaşamayı öğrenirken, aynı zamanda dayanışma ve yeniden inşa gücünü bir kez daha ortaya koydu.

Cinsiyete ve göç etme nedenine göre iller arası göç eden nüfus oranı, 2023 (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2023)

Akademik literatürde afet sonrası göç; zorunlu göç, geçici yer değiştirme, kalıcı terk ve geri dönüş gibi alt başlıklar altında incelenmektedir. Bu süreç, devletin barınma ve yardım kapasitesi, göç alan bölgelerdeki sosyal destek mekanizmaları, ekonomik fırsatlar ile bireylerin psikolojik etkileri gibi çok boyutlu etkenlerin bir araya gelmesiyle şekillenmektedir. TÜİK'in 2018 sonrası geliştirdiği göç sınıflandırma sistemi içerisinde "diğer" başlığı altında doğal afet ve acil durum nedenli göç de yer almaktadır. Bu kapsamda, 2023

GÖNÜLLÜLERİN TANIKLIĞINDA
ASRIN FELAKETİ

Afet Yönetimi ve Müdahale Süreçleri - Analiz ve Değerlendirme

“Çünkü asıl yıkım binalar çöktüğünde değil, insanlar birbirine sırtını döndüğünde başlar.”

6 Şubat 2023... Takvimlerde sıradan bir gün gibi dursa da Türkiye için acı bir milat, sarsılmaz bir dayanışmanın tarihi oldu. Şehirler yıkılırken, kalplerin ve umutların enkaz altında kalmadığını kanıtlayan ise kamu gücünün yanında ülkenin dört bir yanından sahaya koşan gönüllü ordusuydu.

Bu kitap; “Asrın Felaketi”nde görev almış 1.175 gönüllünün sahadaki sesini, terini ve çözüm önerilerini bilimsel bir veri tabanına dönüştürerek “Asrın Felaketi”ni yeniden okuyor. Sadece yaşananları kayda geçirmekle kalmıyor; 12 ülkenin afet yönetim sistemini karşılaştırıyor, AFAD akreditasyon süreçlerini masaya yatırıyor ve gelecekteki afetlere karşı daha dirençli bir toplum inşası için somut bir yol haritası sunuyor.

Mehmet Buldan ve Rıdvan Bilgin’in titiz çalışmasıyla hazırlanan bu eser; teknik müdahalelerin ötesine geçerek koordinasyonun, lojistiğin ve en önemlisi “insanı yaşat ki devlet yaşasın” ilkesinin gönüllü neferlerindeki karşılığını arıyor.

Başkasının derdiyle dertlenenlere, faydalı olmayı bir erdem bilenlere ve insanı yaşatmayı her şeyin önünde tutanlara bir vefa belgesi...

Bir enkazın başında buluşan 90 ülkenin vicdanı, Anadolu irfanıyla harmanlanan diğerkâmlık ruhu ve bilimsel verinin ışığında: Türkiye’nin afetlere karşı “hazırlıklı toplum” olma mücadelesinin sessiz tanıklığına davetlisiniz.

tilkikitap.com

KDV muafiyeti uygulanmıştır.

9 786258 579628